

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ БОТАНІКИ ІМ. М.Г. ХОЛОДНОГО НАН УКРАЇНИ

«ЗАТВЕРДЖУЮ»
Директор Інституту ботаніки
член-кор. НАН України
 Сергій МОСЯКІН
наказ № 4 від «30» грудня 2022 р.

ПОЛОЖЕННЯ
про академічну доброчесність та етику академічних взаємовідносин
в Інституті ботаніки ім. М.Г. Холодного
Національної академії наук України

«СХВАЛЕНО»
Вченою радою
Інституту ботаніки
протокол № 17
від «29» грудня 2022 р.

1. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

1.1. Це Положення про академічну доброчесність та етичні засади академічних взаємовідносин (далі – Положення) в Інститут ботаніки ім. М.Г. Холодного Національної академії наук України» (далі – Інститут ботаніки) є складовою внутрішньої системи забезпечення якості наукової та освітньої діяльності Інституту ботаніки. Документ визначає основні принципи, норми та механізми дотримання академічної доброчесності всіма учасниками освітнього й наукового процесів.

1.2. Положення розроблено відповідно до чинного законодавства України, зокрема Законів України «Про вищу освіту», «Про освіту», «Про наукову і науково-технічну діяльність», «Про авторське право і суміжні права», «Про видавничу діяльність», «Про запобігання корупції», а також постанов Кабінету Міністрів України щодо підготовки здобувачів наукових ступенів та присудження наукових ступенів. Документ ґрунтується на нормативних актах Міністерства освіти і науки України, рекомендаціях Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти, положеннях Етичного кодексу ученого України та Статуті Інституту ботаніки.

1.3. Метою Положення є впровадження та підтримання норм академічної доброчесності в Інституті ботаніки, формування культури чесного, відповідального та високопрофесійного виконання наукових досліджень, підготовки наукових кадрів та здійснення освітньої діяльності. Документ визначає принципи та правила, яких мають дотримуватися наукові співробітники, здобувачі вищої освіти та інші учасники академічної спільноти Інституту ботаніки.

1.4. Положення спрямоване на зміцнення довіри до результатів освітньої, наукової та творчої діяльності шляхом забезпечення професійної етики, високих стандартів академічної поведінки та системного запобігання порушенням академічної доброчесності в Інституті ботаніки.

2. ОСНОВНІ ТЕРМІНИ

2.1. **Академічна доброчесність** – це система етичних принципів і норм, передбачених законодавством України, яких мають дотримуватися всі учасники освітнього та наукового процесів Інституті ботаніки. Ці принципи спрямовані на забезпечення довіри до результатів навчання, наукових і творчих напрацювань, а також на підтримання високих стандартів професійної діяльності.

2.2. Відповідно до положень пункту 4 статті 42 Закону України «Про освіту», до порушень академічної доброчесності належать такі дії:

- **Академічний плагіат** – присвоєння чужих наукових або творчих результатів шляхом їх повного чи часткового оприлюднення як власних; використання текстів, ідей, ілюстрацій, даних чи інших матеріалів без належного посилання на автора.
- **Самоплагіат** – повторне оприлюднення власних раніше опублікованих матеріалів як нових результатів досліджень без відповідного зазначення джерела чи обґрунтування.
- **Фабрикація** – вигадкування даних, результатів, фактів чи спостережень, які подаються як такі, що отримані у процесі наукової роботи або навчання.
- **Фальсифікація** – свідоме спотворення або модифікація реальних даних, результатів експериментів чи будь-якої іншої інформації, що використовується в наукових або освітніх цілях.
- **Списування** – виконання письмових, тестових чи інших індивідуальних завдань із використанням сторонніх джерел або допомоги, що не дозволені під час оцінювання.
- **Обман** – надання неправдивої, неповної або викривленої інформації, що стосується власної освітньої, наукової чи творчої діяльності, а також організації та проведення освітнього процесу. До форм обману належать, зокрема, плагіат, самоплагіат, фабрикація, фальсифікація та списування.
- **Хабарництво** – пропозиція, надання або отримання коштів, майна, послуг чи будь-яких інших вигод матеріального або нематеріального характеру

з метою отримання необґрунтованих привілеїв у навчанні, під час оцінювання або в науковій діяльності.

- **Необ'єктивне оцінювання** – навмисне завищення чи заниження результатів оцінювання здобувачів освіти; створення умов чи перешкод, які не передбачені процедурами проходження оцінювання.

- **Неправомірний вплив** – будь-які форми тиску (прохання, натяк, переконування, вказівка, погроза чи примус) на наукових або науково-педагогічних працівників з метою отримання необ'єктивного оцінювання результатів навчання чи інших неправомірних переваг.

3. ДОТРИМАННЯ ПРИНЦИПІВ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ

3.1. Система забезпечення академічної доброчесності в Інституті ботаніки є важливою складовою внутрішньої системи якості освіти та наукової діяльності. Вона включає:

- організацію заходів, спрямованих на ознайомлення всіх учасників освітнього й наукового процесів із принципами та правилами академічної доброчесності;
- своєчасне виявлення фактів порушення академічної доброчесності;
- визначення порядку ухвалення рішень та застосування заходів академічної відповідальності у разі встановлення порушень.

3.2. Наукові співробітники Інституту ботаніки зобов'язані:

- дотримуватися норм законодавства України у сфері авторського права і суміжних прав;
- коректно посилатися на використані джерела інформації, а також зазначати авторство ідей, тверджень, матеріалів та результатів інших дослідників;
- надавати повну й правдиву інформацію про методи, результати власних досліджень, джерела даних, особливості проведення експериментів та власну наукову й освітню діяльність;
- здійснювати контроль за дотриманням академічної доброчесності здобувачами вищої освіти;

- забезпечувати об'єктивність та неупередженість під час оцінювання результатів навчання здобувачів освіти.

3.3. Здобувачі вищої освіти Інституту ботаніки повинні:

- дотримуватися чинного законодавства щодо авторського права і суміжних прав;
- робити належні посилання на джерела, якщо використовують ідеї, методи, результати чи матеріали інших авторів;
- подавати достовірну інформацію про власні навчальні, наукові та творчі результати, методики, джерела даних;
- самостійно виконувати завдання поточного та підсумкового контролю. (Для здобувачів з особливими освітніми потребами вимога коригується з урахуванням їхніх можливостей та умов навчання.)

3.4. За встановлені факти порушення академічної доброчесності наукові працівники Інституту ботаніки можуть бути притягнені до таких видів академічної відповідальності:

- відмова в присудженні наукового ступеня або присвоєнні вченого звання;
- позбавлення вже присудженого наукового ступеня або звання;
- заборона участі у роботі колегіальних органів (вченої ради, спеціалізованої вченої ради, ради молодих учених тощо) або обіймання певних посад;
- обмеження участі у конкурсах на фінансування наукових проєктів, грантів, стипендій, а також заборона здійснювати наукове керівництво аспірантами чи докторантами;
- відсторонення від викладання навчальних дисциплін.

3.5. За порушення принципів академічної доброчесності здобувачі вищої освіти можуть бути притягнуті до таких заходів академічної відповідальності:

- повторне складення модульної роботи, іспиту, заліку або іншої форми оцінювання;
- повторне проходження освітнього компонента програми;

- додаткова перевірка всіх робіт здобувача на наявність академічного плагіату;
- відкликання з друку або розгляду робіт, підготовлених із порушенням академічної доброчесності;
- позбавлення академічної стипендії;
- відрахування з аспірантури Інституту ботаніки;
- відмова в наданні позитивного висновку щодо наукової новизни та значущості дисертації;
- зняття дисертації з розгляду спеціалізованою вченою радою без права повторного захисту.

Контроль за дотриманням академічної доброчесності під час поточного або підсумкового контролю здійснює викладач або екзаменаційна комісія. У разі виявлення порушення викладач подає письмове повідомлення директору Інституту. У випадку порушення під час атестації факт фіксується протоколом комісії.

3.6. Під час написання дисертацій, статей та інших наукових матеріалів відповідальність за контроль академічної доброчесності здобувача несе його науковий керівник. У разі виявлення порушення керівник подає письмове повідомлення завідувачу відділу та директорові Інституту ботаніки.

3.7. Під час попередньої експертизи дисертації контроль здійснюють завідувач відділу та рецензенти. У разі виявлення порушень вони зобов'язані письмово повідомити наукового керівника (або наукового консультанта) та директора. Така дисертація не рекомендується до захисту та отримує негативний висновок.

3.8. Виявлення спеціалізованою вченою радою факту академічної недоброчесності в дисертації чи наукових публікаціях, що містять її основні результати, є підставою для відмови у присудженні наукового ступеня без можливості повторного захисту.

3.9. Контроль за дотриманням академічної доброчесності під час рекомендації наукових матеріалів до друку здійснюють завідувачі відділів, рецензенти, а також голова та вчений секретар Вченої ради Інституту ботаніки.

У випадку виявлення порушень рецензент або експерт письмово повідомляє відповідального керівника на відповідному етапі підготовки рукопису.

3.10. За дотриманням вимог академічної доброчесності в наукових періодичних виданнях стежать головні редактори, їхні заступники та відповідальні секретарі редакційних колегій. Подання рукопису з ознаками порушення доброчесності є підставою для відмови у його публікації.

3.11. Під час визначення виду академічної відповідальності враховуються:

- визнання особою факту порушення та усвідомлення неправомірності своїх дій;
- ступінь співпраці з комісією чи іншими відповідальними органами;
- перший це випадок чи систематичне порушення;
- масштаб і наслідки порушення для репутації Інституту ботаніки, наукового відділу;
- наслідки порушення для результатів навчання або наукової діяльності;
- інші обставини, що можуть вплинути на оцінку ситуації.

4. ЗАПОБІГАННЯ ПОРУШЕННЯМ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ

Попередження порушень принципів академічної доброчесності та норм академічної етики в академічному середовищі Інституту ботаніки забезпечується шляхом реалізації комплексу профілактичних заходів, що включають:

- **інформування здобувачів вищої освіти та співробітників Інституту** про необхідність дотримання законодавчих та внутрішніх нормативних документів, які регламентують питання академічної доброчесності й академічної етики;
- **організацію заходів, спрямованих на розвиток інформаційної культури**, підвищення навичок відповідального та коректного використання наукових джерел;
- **формування завдань для кваліфікаційних робіт**, застосовуючи педагогічні інновації, що заохочують творчий підхід здобувачів і сприяють самостійному виконанню досліджень;

- **поширення методичних матеріалів** із чітким визначенням вимог до правильного оформлення посилань і бібліографічних описів у письмових роботах;
- **проведення заходів і лекцій, присвячених імплементації принципів академічної доброчесності** в освітній та науковій діяльності Інституту для здобувачів освіти й працівників;
- **організацію семінарів за участю представників компаній — розробників програмного забезпечення для виявлення плагіату**, окремо для здобувачів вищої освіти, наукових і науково-педагогічних працівників;
- **підготовку та розповсюдження інформаційних і методичних матеріалів**, присвячених інформаційній грамотності, академічній культурі та попередженню проявів плагіату;
- **створення матеріалів щодо корпоративної культури, етичних норм та переваг чесного навчання**, а також їхнє поширення у внутрішній інформаційній системі Інституту ботаніки;
- **розміщення матеріалів, що популяризують принципи академічної доброчесності**, у відкритих для всіх учасників освітнього процесу місцях Інституту ботаніки;
- **обов'язкове завантаження кваліфікаційних робіт здобувачів освіти до інституційного репозитарію Інституту ботаніки після їхнього захисту**, а також розміщення наукових праць співробітників для забезпечення відкритості, прозорості та підзвітності;
- **перевірку кваліфікаційних робіт на наявність академічного плагіату**, що здійснюється експертами із застосуванням за потреби спеціалізованих програмних засобів та інтернет-ресурсів.

5. КОМІСІЯ З ПИТАНЬ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ

Забезпечення високих стандартів академічної етики та доброчесності в Інституті ботаніки неможливе без чітко визначених організаційних механізмів, які регулюють порядок розгляду можливих порушень і сприяють створенню доброчесного наукового середовища.

5.1. З метою поширення принципів академічної доброчесності, дотримання норм етики академічних взаємовідносин та інтеграції цих принципів у наукову й освітню діяльність Інституту ботаніки може створюватися комісія з питань академічної доброчесності. Очолює комісію заступник директора з наукової роботи.

Персональний склад комісії та строк її повноважень затверджуються наказом директора Інституту ботаніки.

У випадках розгляду порушень, вчинених здобувачами вищої освіти, до складу комісії обов'язково включається представник Ради молодих учених як органу молодіжного самоврядування.

Особи, які раніше були притягнуті до академічної відповідальності за недотримання норм доброчесності, не можуть входити до складу комісії.

5.2. Комісія з питань академічної доброчесності має право:

- розглядати подані заяви щодо можливих порушень академічної доброчесності, здійснювати їх змістовний аналіз та формувати висновки;
- залучати до експертизи фахівців відповідних галузей, а також використовувати спеціалізовані технічні й програмні засоби для встановлення фактів порушення;
- розробляти та подавати пропозиції щодо підвищення рівня академічної доброчесності в освітньому процесі й науковій діяльності Інституту ботаніки;
- виконувати інші завдання відповідно до законодавства України та внутрішніх нормативних актів Інституту ботаніки.

5.3. Заява до комісії має містити обґрунтовану інформацію щодо суті порушення та пропозицію щодо можливого виду академічної відповідальності.

Не допускається подання:

- необґрунтованих заяв;
- заяв, що містять неправдиву або наклепницьку інформацію;
- заяв, заснованих на неперевірених припущеннях;
- анонімних звернень.

5.4. Основною формою роботи комісії є засідання.

Засідання проводить голова комісії, а у разі його відсутності – заступник голови. Ведення протоколу, підготовка матеріалів та інші організаційно-технічні функції здійснюються секретарем комісії. Рішення комісії ухвалюється шляхом відкритого голосування і вважається прийнятим, якщо за нього проголосувала більшість присутніх членів.

5.5. На засідання комісії запрошується особа, щодо якої розглядається питання порушення академічної доброчесності.

Про дату, час і місце проведення засідання її повідомляють не пізніше ніж за два дні до засідання.

Комісія забезпечує можливість особі:

- ознайомитися з усіма матеріалами, що стосуються встановленого факту порушення;
- надати усні й/або письмові пояснення;
- подати зауваження або відмовитися від їх надання.

5.6. За результатами розгляду матеріалів та проведеного засідання комісія складає висновок про підтвердження або спростування факту порушення академічної доброчесності.

У разі підтвердження порушення комісія зазначає у висновку рекомендації щодо застосування відповідних заходів академічної відповідальності.

Особа, стосовно якої виноситься рішення, ознайомлюється з висновком комісії.

Після цього висновок передається директоріві Інституту ботаніки НАН для ухвалення остаточного рішення.

6. ПОРЯДОК ПОДАННЯ АПЕЛЯЦІЇ ТА ЇЇ РОЗГЛЯД

Для забезпечення прозорості, справедливості та захисту прав усіх учасників академічного процесу в Інституті ботаніки передбачено чітку процедуру апеляції рішень, ухвалених щодо можливих порушень академічної доброчесності.

6.1. Якщо особа не погоджується з висновком комісії щодо встановлення порушення академічної доброчесності, вона має право подати апеляцію та вимагати перегляду рішення про застосування академічної відповідальності.

6.2. Апеляційна заява подається упродовж трьох днів від моменту отримання висновку комісії з питань академічної доброчесності Інституту ботаніки.

6.3. Апеляція повинна містити:

- чіткий виклад обставин справи;
- зазначення рішення, з яким особа не погоджується;
- аргументоване пояснення, у чому саме, на думку заявника, полягає помилковість або неправомірність ухваленого рішення;
- за необхідності – додаткові матеріали чи документи, що підтверджують позицію заявника.

6.4. Апеляційна комісія Інституту ботаніки здійснює розгляд поданої апеляції протягом семи днів з дати її надходження.

6.5. Після завершення розгляду апеляції комісія ухвалює остаточний висновок щодо правомірності або неправомірності первинного рішення. Рішення Апеляційної комісії є кінцевим і подальшому оскарженню не підлягає.